

Zvýhodňování věřitele

Pro účely posouzení, zda šlo o neúčinné právní jednání podle § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, není významné, že dlužník mohl přijmout i jiné opatření k odvrácení hrozící škody; podstatné je jen to, zda škodu odvrátil předmětným právním jednáním, a to, že odvrácená hrozící škoda byla „přiměřenou protihodnotou“ zřízenému zajištění.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 55/2021-405 ze dne 27.4.2023)

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobce Ing. Davida Jánošíka, se sídlem v H.K., jako insolvenčního správce dlužníka S. N., zastoupeného JUDr. P.H., advokátem, se sídlem v P., proti žalovanému i. E., se sídlem XY, identifikační číslo osoby XY, zastoupenému Mgr. P.D., advokátem, se sídlem v P., o určení neúčinnosti zástavních smluv, vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 66 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka S. N., se sídlem XY, identifikační číslo osoby XY, vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 66 INS XY, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. února 2021, č. j. 66 ICm XY, 104 VSPH XY (KSPH 66 INS XY), tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

1. Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 3. září 2020, č. j. 66 ICm XY, zamítl žalobu, kterou se žalobce (Ing. David Jánošík, jako insolvenční správce dlužníka S. N.) domáhal na žalovaném (i. E.) určení, že zástavní smlouvy uzavřené dne 23. října 2014 „formou notářského zápisu“ notáře JUDr. Petra Hochmana, sp. zn. NZ 388/2014, N 406/2014, (první zástavní smlouva) a sp. zn. NZ 389/2014, N 407/2014, (druhá zástavní smlouva) jsou neúčinné vůči věřitelům dlužníka (bod I. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

2. Šlo přitom o třetí rozsudek insolvenčního soudu, když první (zamítavý) rozsudek ze dne 7. února 2017, č. j. 66 ICm XY, Vrchní soud v Praze zrušil k odvolání žalobce usnesením ze dne 4. září 2017, č. j. 66 ICm XY, 104 VSPH XY (KSPH 66 INS XY), a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení. Druhý (vyhovující) rozsudek insolvenčního soudu ze dne 16. května 2018, č. j. 66 ICm XY, ve znění (opravného) usnesení ze dne 7. srpna 2018, č. j. 66 ICm XY, Vrchní soud v Praze zrušil k odvolání žalovaného usnesením ze dne 26. listopadu 2018, č. j. 66 ICm XY, 104 VSPH XY (KSPH 66 INS XY), a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

3. Insolvenční soud (v návaznosti na obsah insolvenčního rejstříku a spisu) vyšel při svém rozhodnutí zejména z toho, že:

[1] Dlužník (pod obchodní firmou R. C.) jako zástavce a žalovaný (pod obchodní firmou R. E.) jako zástavní věřitel uzavřeli dne 23. října 2014 dvě zástavní smlouvy, jimiž zřídili za účelem zajištění pohledávek žalovaného za dlužníkem z titulu smlouvy o sdružených službách dodávky plynu ze dne 3. října 2012, ve znění dodatku č. 1 ze dne 17. října 2014 (dále jen „smlouva o dodávce plynu“), zástavní právo k technologické lince dlužníka a k zásobám surovin, hotovým výrobkům a zásobám zboží (dále jen „zástavní smlouvy“). Zajištěno bylo splnění jednak již existujícího dluhu ve výši 10 996 655,34 Kč, jednak splnění dluhu vznikajícího v době od 1. října 2014 do 31. prosince 2014 do celkové výše 6 000 000 Kč.

[2] Insolvenční řízení bylo zahájeno dne 15. května 2015, kdy insolvenční návrh dlužníka došel insolvenčnímu soudu. Usnesením ze dne 2. června 2015, č. j. KSPH 66 INS XY, zveřejněným v

insolvenčním rejstříku téhož dne, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka a ustanovil žalobce insolvenčním správcem dlužníka.

[3] Žalobce podal odpůrčí žalobu v této věci dne 9. listopadu 2015.

[4] Žalovaný přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (mimo jiné) deset dílčích pohledávek (P-20) z titulu smlouvy o dodávce plynu v celkové výši 13 783 762,21 Kč, a to jako zajištěných majetkem dlužníka na základě zástavních smluv ze dne 23. října 2014. Na přezkumném jednání konaném dne 28. srpna 2018 (B-10) byly uvedené zajištěné pohledávky žalovaného zjištěny.

4. Insolvenční soud – cituje ustanovení § 3 odst. 1 a 2, § 167 odst. 1, § 190 odst. 1, § 192 odst. 1, § 195, § 196 odst. 1 a 2, § 201 odst. 1, § 235 odst. 1, § 239 odst. 1 a 3 a § 241 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl k následujícím závěrům:

[1] Žalobce podal odpůrčí žalobu včas (ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku), odporováno je zástavním smlouvám, které dlužník uzavřel v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení.

[2] Dlužník uzavřel zástavní smlouvy v době, kdy již byl v úpadku ve formě platební neschopnosti (měl dluhy vůči více věřitelům po splatnosti a neměl dostačující „likvidní majetek“).

[3] S ohledem na zprávu žalobce o stavu majetkové podstaty ke dni rozhodnutí o úpadku není pochyb o tom, že v důsledku uzavření zástavních smluv by se žalovanému dostalo vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

[4] Zástavní smlouvy přesto nejsou neúčinnými právními jednáními s ohledem na „liberační důvod“ ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona. Podle výsledku dokazování [výslechu svědků S. P. (generální ředitelky dlužníka), R. B. a R. N. (zaměstnanců žalovaného) a zprávy V. B.

(výkonného ředitele společnosti T. - P.)] dlužníku hrozilo v době uzavření zástavních smluv s pravděpodobností „blížící se jistotě“ nebezpečí přerušení dodávek plynu. V důsledku toho by zatuhla sklovina ve sklářské peci, pec by se poškodila a bez generální opravy by nebyla schopná provozu.

[5] Dlužník tak proti zřízení zástavního práva získal hodnotu spočívající v „nepoškození“ sklářské pece s odpovídající možností výroby sklářského sortimentu, v opačném případě hrozil nejméně půlroční výpadek výroby. Vyčíslení protihodnoty v penězích představuje jednak cena za opravu sklářské pece (8-12 mil Kč), jednak ušlý zisk „v nenulové výši“ kvůli nemožnosti pokračovat ve výrobě. Dlužníku se tak dostalo přiměřené protihodnoty za zřízení zajištění ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona, neboť odvrátil skutečnou škodu ve výši zhruba 10 mil Kč, nepočítaje v to ušlý zisk.

5. Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 15. února 2021, č. j. 66 ICm XY, 104 VSPH XY (KSPH 66 INS XY), potvrdil k odvolání žalobce rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud – cituje ustanovení § 235 odst. 1 a 2, § 239 odst. 1 větu první a odst. 3 a § 241 insolvenčního zákona a odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu – se ztotožnil se skutkovými i právními závěry insolvenčního soudu a dále doplnil:

[1] Při posouzení, zda konkrétní právní úkon je právním úkonem zvýhodňujícím, nelze právní úkon, jímž je zřízeno zajištění závazku dlužníka (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona) poměřovat kritérii, jež insolvenční zákon stanoví pro (jiné) právní úkony (§ 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona). Podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu. Za takovou protihodnotu nelze považovat prolongaci splátek zajištěné pohledávky, případné prominutí sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka uhradit takovou pohledávku, ani umožnění dalšího provozu společnosti.

[2] Žalovaná byla v době uzavření zástavních smluv oprávněna přerušit dodávku plynu, což by bylo „smlouvou i zákonem aprobované jednání“. Tím by ovšem dlužníku hrozila závažná újma na jeho majetku, zejména zničení sklářské pece v hodnotě přes 16 mil Kč, jejíž oprava by si vyžádala nejméně 10 mil Kč.

[3] Přiměřená protihodnota ve smyslu § 241a odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona může spočívat i v tom, že nedojde ke zmenšení aktiv, která by náležela do majetkové podstaty dlužníka, v rozsahu zhruba odpovídajícím hodnotě poskytnutého zajištění, respektive výši zajišťovaných pohledávek. Kdyby dlužník uzavřel zástavní smlouvy až po zahájení insolvenčního řízení, pak by tím ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona odvracel hrozící škodu. Uzavření zástavních smluv přitom neumožnilo pouze další provozování podniku dlužníka, ale v první řadě šlo o způsob, jak zabránit hrozící škodě.

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, kterým napadá (poměřováno obsahem podání) výrok ve věci samé a jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu a které jsou dovolacím soudem rozhodovány rozdílně.

Konkrétně jde o tyto otázky:

[1] Je dodávka plynu a pokračování provozu sklářské pece „liberačním důvodem“ ve smyslu ustanovení § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona?

[2] Může soud při posouzení přiměřenosti poskytnuté protihodnoty odhlížet od toho, že dlužník mohl odvrátit hrozící škodu dříve, případně mohl odvrátit škodu jiným způsobem?

[3] Má se možnost odvrácení hrozící škody posuzovat výlučně k datu uzavření zástavní smlouvy, nebo lze brát v úvahu i možnost dřívějšího odvrácení škody?

[4] Lze odhlédnout od toho, že před uzavřením zástavní smlouvy dlužník dlouhodobě neplnil povinnost podat insolvenční návrh nebo jiné své povinnosti?

[5] Může soud odhlédnout od toho, že se dlužník dostal do situace, kdy musel odvracet hrozící škodu, v důsledku dlouhodobého porušování povinností (například obecné prevenční povinnosti)?

[6] Má soud přihlídnout k tomu, že škoda mohla být odvrácena již několik měsíců před uzavřením zástavních smluv (například tím, že by dlužník zastavil provoz podniku, neboť byl v úpadku)?

[7] Má soud porovnat dopady uzavření zástavních smluv s alternativními způsoby možného odvrácení škody?

[8] Je dlužník povinen před uzavřením právního úkonu, kterým odvrací hrozící škodu, „udělat kalkulaci“, zda by nebylo pro majetkovou podstatu výhodnější ukončit provoz podniku?

8. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

9. Dovolatel má za to, že jednání žalovaného spočívající v pokračování dodávky plynu nenaplnuje „liberační důvod“ uvedený v § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona, a to „s přihlídnutím k dohodám a dalším možnostem dlužníka, které pokračování v dodávce plynu a uzavření zástavních smluv předcházely“. Přitom zejména namítá, že dlužník mohl přistoupit k řízenému ukončení provozu pece již dříve, když místo toho více než rok neplnil svou povinnost podat insolvenční návrh. Dle dovolatele bylo naivní domnívat se v okamžiku uzavření dodatku smlouvy o dodávce plynu, že dlužník žalovanému uhradí celý dluh a že bude moci dále provozovat podnik bez nutnosti zahájit insolvenční řízení.

10. Dovolatel soudům nižších stupňů vytýká, že se odmítly zabývat dalšími možnostmi, které měl dlužník k odvrácení hrozící škody, a uzavřely, že jediným možným způsobem jejího odvrácení bylo pokračování v dodávce plynu a v provozu sklářské pece. Zdůrazňuje, že uzavření dodatku smlouvy o dodávce plynu, nebylo podmíněno uzavřením zástavních smluv.

11. Žalobce považuje napadené rozhodnutí odvolacího soudu za věcně správné a navrhuje dovolání odmítnout, popřípadě zamítnout.

12. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

13. Dovolání žalobce je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení vypočtených v § 238 o. s. ř. a nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., a to k řešení otázky dovoláním otevřené (zda za protihodnotu ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona lze považovat odvrácení hrozící škody), dosud Nejvyšším soudem v daných souvislostech beze zbytku nezodpovězené.

14. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

17. Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u právního jednání dlužníka (a žalovaného) uskutečněného v době od 1. ledna 2014 (zástavních smluv uzavřených dne 23. října 2014) odvolací soud nadále používá pojem „právní úkon“ dle § 34 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. prosince 2013. Zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, přitom nahradil pojem „právní úkon“ pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku) a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 240 až 242 insolvenčního zákona. K tomu srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2020, sen. zn. 29 ICdo 113/2018, uveřejněný pod číslem 27/2021 Sb. rozh. obč. Uvedené platí i v případě, že zástavní právo bylo zřízeno k zajištění pohledávky vzniklé do 31. prosince 2013; k tomu srov. obdobně závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2020, sp. zn. 32 Cdo 758/2020, uveřejněného pod číslem 70/2021 Sb. rozh. obč. Při absenci argumentace pro jiný závěr bude Nejvyšší soud při svých úvahách v této věci dále používat terminologii zavedenou s účinností od 1. ledna 2014.

18. Pro další úvahy Nejvyššího soudu je rozhodné následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 241

Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

(1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

(2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník

a/ splnil dluh dříve, než se stal splatným,

b/ dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,

c/ prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého

práva,

d/ poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

(4) Zvýhodňujícím právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(5) Zvýhodňujícím právním úkonem není

a/ zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu,

b/ právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkově blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka,

c/ právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.

19. Citované ustanovení insolvenčního zákona platí v nezměněné podobě od počátku své účinnosti (1. ledna 2008).

20. Nejvyšší soud vychází z toho, že dovoláním nejsou nijak zpochybněny (a dovolacímu přezkumu tedy nepodléhají) právní závěry obou soudů, že dlužník uzavřel zástavní smlouvy v době, kdy byl v úpadku (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona), poskytl svůj majetek (mimo jiné) k zajištění již existujícího závazku (§ 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona) a že odporované zástavní smlouvy dlužník uzavřel v době uvedené v § 241 odst. 4 insolvenčního zákona.

21. Dovolacímu přezkumu je tak otevřená jen právní otázka, zda dlužník za zřízení zajištění svého dluhu obdržel současně přiměřenou protihodnotu (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona).

22. Při zohlednění terminologické změny popsané v odst. 17. lze ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu k výkladu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona shrnout následovně:

23. Insolvenční zákon v § 241 odst. 3 písm. d/ výslovně určuje, že zvýhodňujícím (a tudíž neúčinným a odporovatelným ve smyslu § 235 odst. 1 a § 241 odst. 4 insolvenčního zákona) právním jednáním je (mimo jiné) jednání, kterým dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

24. Neúčinným (a napadnutelným odpůřčí žalobou podle § 239 insolvenčního zákona) je právní jednání popsané v § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, aniž by (dosavadní) majetek dlužníka (zástava) fakticky opustil majetkovou podstatu dlužníka. Účelem této právní úpravy je i v tomto případě „navrátit“ zástavu do majetkové podstaty dlužníka, a to v tom smyslu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě vzhledem k výši výtěžku zpeněžení „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, nýbrž obecně (nezajištění) věřitelé. Je-li smlouva, kterou dlužník poskytl svůj majetek k zajištění (smlouva o zřízení zástavního práva), zvýhodňujícím právním jednáním, může insolvenční správce zabránit nežádoucím důsledkům (spočívajícím ve zvýhodnění zástavního věřitele a současném znevýhodnění ostatních věřitelů) podáním žaloby, kterou bude tomuto právnímu jednání dlužníka odporovat.

25. Pro posouzení, zda je smlouva o zřízení zástavního práva vskutku neúčinným právním jednáním ve smyslu § 241 insolvenčního zákona, je nezbytné splnění následujících předpokladů:

[1] V důsledku označeného právního jednání se žalovanému dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

[2] Dotčené právní jednání dlužník učinil v době rozhodné dle § 241 odst. 4 insolvenčního zákona ve

prospěch žalovaného v situaci, kdy byl v úpadku, nebo tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku. [3] Dlužník tímto právním jednáním poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, aniž by šlo o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné, a neobdržel za zřízení zajištění současně přiměřenou protihodnotu.

26. Pro posouzení, zda smlouva o zřízení zástavního práva je zvýhodňujícím právním jednáním, je nevýznamné, zda šlo o právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku a zda byly splněny další podmínky určené v § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona; podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu.

27. K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2014, sen. zn. 29 ICdo 13/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Sb. rozh. obč.“) pod číslem 113/2014 (dále jen „R 113/2014“), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2017, sen. zn. 29 ICdo 97/2015, a řadu dalších rozhodnutí dovolacího soudu.

28. Jakkoli nelze terminologicky zaměňovat pojmy „přiměřená protihodnota“ (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona) a „přiměřené protiplnění“ (§ 240 a § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona) nebo „jiný přiměřený majetkový prospěch“ (§ 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona), i při interpretaci pojmu „přiměřená protihodnota“ lze vyjít z toho, jak Nejvyšší soud vyložil „protiplnění dle § 240 insolvenčního zákona“ v rozsudku ze dne 31. března 2020, sen. zn. 29 ICdo 98/2018, uveřejněném pod číslem 110/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 110/2020“). V něm uzavřel, že takové „protiplnění“ musí být majetkové povahy, reálné a přiměřeně ekvivalentní; nemůže mít jinou, například nemajetkovou, povahu nebo podobu, kterou nelze nijak zpeněžit anebo využít k uspokojení věřitelů [srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2021, sen. zn. 29 ICdo 50/2019, uveřejněný pod číslem 9/2022 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 9/2022“)].

29. Jinak řečeno, „přiměřenou protihodnotou“ se obdobně rozumí (vzhledem k tomu, že ustanovení § 241 insolvenčního zákona slouží k ochraně majetkových zájmů věřitelů dlužníka před právním jednáním, jímž dlužník majetkově zvýhodňuje jen některé z nich) protihodnota majetkové povahy poskytnutá dlužníku. K tomu Nejvyšší soud již v R 113/2014 ozřejmil, že za takovou (přiměřenou) protihodnotu nelze považovat „prolongaci“ splátek (sporným právním jednáním zajištěné) pohledávky, ani „nevyužití“ sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka k úhradě této pohledávky, nebo „nevymáhání“ zajišťovací směnky, s tím, že to platí i pro „umožnění“ dalšího provozu společnosti (dlužníka) [srov. též R 9/2022]. Za protihodnotu nelze dále považovat ani odložení splatnosti a „umožnění restrukturalizace činnosti“ dlužníka (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 97/2015), nebo možnost řešit ekonomické obtíže dlužníka v rámci koncernu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2015, sen. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněný pod číslem 106/2016 Sb. rozh. obč.).

30. Zároveň nelze přehlížet, že pojem „přiměřená protihodnota“ je relativně neurčitým právním pojmem a že ustanovení § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona tak patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, to jest k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle tam určených kritérií a podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností, jež tato kritéria naplňují. Okolnost, zda je obdržená protihodnota „přiměřenou“, nelze zkoumat paušálně, neboť posouzení kritéria přiměřenosti záleží na zhodnocení všech konkrétních okolností jednotlivé věci. Tomu odpovídá i rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu, který by měl korigovat úvahy odvolacího soudu jen tehdy, jsou-li zjevně logicky či jinak nesprávné.

31. Na základě takto ustaveného judikaturního rámce lze souhlasit s úvahou odvolacího soudu, že

přiměřenou protihodnotou poskytnutou dlužníku ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona může být i okolnost, že hodnota dlužníkovu majetku se nezmenší (je odvrácena hrozící skutečná škoda). V intencích R 110/2020 přitom musí jít o dostatečně konkrétní (nikoliv jenom hypotetickou) hrozící škodu a rozsah, v jakém je škoda odvrácena (o jakou hodnotu se nezmenší majetek dlužníka, který by v insolvenčním řízení bylo možno zpeněžit za účelem uspokojení věřitelů), musí být přiměřeně ekvivalentní hodnotě zřízení zajištění závazku dlužníka.

32. Promítnuto do poměrů projednávané věci jsou uvedené kritéria splněna, když ani dovolací soud nemá pochybnosti, že přiměřenou protihodnotou za zřízení zajištění závazků dlužníka ze smlouvy o dodávce plynu bylo v daném případě odvrácení reálně hrozící škody spočívající zejména v poškození sklářské pece. Nejde tak jen o sjednání další dodávky plynu za účelem blíže neupřesněného „umožnění“ dalšího provozu dlužníka, popřípadě „umožnění restrukturalizace činnosti“ dlužníka (což by v duchu shora označené judikatury přiměřenou protihodnotu nepředstavovalo), ale podle skutkových zjištění bylo zachováním provozu zabráněno poškození sklářské pece a předejito skutečné škodě ve výši zhruba 10 mil Kč.

33. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. správné, přitom dovolací soud vychází ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. října 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, uveřejněného pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč. Dovolací námitka založená na úvaze, že by takto koncipovaná škoda na majetku dlužníka nevznikla, nebo by nevznikla v uvedené výši, je ve smyslu výše řečeného nepřijatelnou skutkovou polemikou s jiným skutkovým závěrem napadeného rozhodnutí a přípustnost dovolání proto jejím prostřednictvím nelze založit.

34. Tím je zodpovězena otázka č. 1 dovolatele. Na ostatních otázkách (č. 2 až 8) pak napadené rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá, neboť se netýkají výkladu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona a dovolatel jimi spíše v širším kontextu zpochybňuje správnost a kompetentnost obchodního vedení dlužníka. Pro právní posouzení, zda je právní jednání zvýhodňující ve smyslu § 241 insolvenčního zákona, je ovšem nepodstatné zkoumat, zda dlužník předtím, než učinil odporované právní jednání, porušoval svou povinnost podat insolvenční návrh (§ 98 insolvenčního zákona), povinnost předcházet škodám nebo jinou svou právní povinnost. V tomto ohledu je rovněž bez právního významu zjišťovat, zda dlužník jednal vždy s požadovanou péčí řádného hospodáře a zda mohl hrozící škodu odvrátit již dříve, popřípadě jinak; případná pochybení nebo protiprávní jednání dlužníka s sebou nesou jiné právní následky než neúčinnost uzavřených zástavních smluv.

35. V incidenčním sporu o odpůrčí žalobě, kterým je odporováno uzavření zástavních smluv, je nadbytečné zabývat se tím, zda obchodní vedení dlužníka učinilo uzavřením zástavních smluv z ekonomického hlediska (zpětně nazíráno) nejlepší možné rozhodnutí; smyslem a účelem odpůrčího nároku insolvenčního správce je toliko „navrátit“ plnění ušlé odporovaným právním jednáním zpět do majetkové podstaty dlužníka tak, aby žádný z účastníků insolvenčního řízení nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn (srov. odst. 24. a základní zásadu insolvenčního řízení uvedenou v § 5 písm. a/ insolvenčního zákona). To, zda je uzavření zástavních smluv neúčinným právním jednáním dlužníka, tak je třeba poměřovat pouze a jen tím, zda za takové právní jednání dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu.

36. Jinak řečeno, pro účely posouzení, zda šlo o neúčinné právní jednání podle § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, není významné, že dlužník mohl přijmout i jiné opatření k odvrácení hrozící škody; podstatné je jen to, zda škodu odvrátil předmětným právním jednáním, a to, že odvrácená

hrozící škoda byla „přiměřenou protihodnotou“ zřízenému zajištění.

37. Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Daňová exekuce](#)
- [Cenové rozhodnutí rozporné se zákonem](#)
- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)